

TJÄNSTESKRIVELSE

2018-05-23

Utbildningskontoret

Utbildningsnämnden

Remissvar SOU 2018:19 Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring

Dnr: UN 18/53

Sammanfattning av ärendet

Skolkommissionen presenterade under 2017 (SOU 2017:235) en samlad strategi för fortsatt förbättringsarbete i skolsystemet som helhet. Utredningen - Praktiknära skolforskning i samverkan - ansluter i betänkandet Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring (SOU 2018:19) till delar av de tankar som lades fram i Skolkommissionens förslag.

Utredningens uppdrag har varit att kartlägga och redogöra för befintlig samverkan mellan lärosäten och skolhuvudmän kring praktiknära forskning, redovisa vad som i dag kan utgöra hinder för långsiktig sådan samverkan samt föreslå hur lärosäten och skolhuvudmän kan skapa långsiktig samverkan kring praktiknära forskning för att stärka den vetenskapliga grund som utbildning enligt skollagen (2010:800) ska vila på.

I bifogat PM beskrivs kortfattat innehållet i utredningen samt utbildningskontorets synpunkter på denna. Sammanfattningsvis anser utbildningskontoret att samverkan med lärosäten liksom praktiknära forskning där lärare är involverade, är viktiga insatser för att fortsätta arbetet med att utveckla undervisning och stärka lärares professionella kunskapsbas. Att ytterligare reglera huvudmännens ansvar att medverka i praktiknära forskning i skollagen är inte önskvärt. Att frigöra lärares tid för att delta i praktiknära forskning kan erbjuda svårigheter med tanke på den brist på behöriga lärare som finns.

Utbildningskontoret ser mycket positivt på förslaget att ge lärare tillgång till forskningsresultat.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse 2018-05-23

PM Remissvar SOU 2018:19 Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

Ärendet har inga ekonomiska konsekvenser.

Kontorets förslag till utbildningsnämnden:

Utbildningsnämnden beslutar att anta utbildningskontorets svar på SOU 2018:19 Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring.

Monica Sonde

Utbildningsdirektör

Handläggare: Ann-Kristin Frohm

Biträdande verksamhetschef

Utbildningskontoret

Telefon (direkt): 08-5230 6764

E-post: ann-kristin.frohm@sodertalje.se

Beslutet skickas till

Utbildningsdepartementet

PM | 2018-05-22

Remissvar SOU 2018:19

Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring

Ann-Kristin Frohm
Biträdande verksamhetschef
Utbildningskontoret
Telefon (direkt): 08-5230 6764
E-post: ann-kristin.frohm@sodertalje.se

Remissvar SOU 2018:19

Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring

Bakgrund och uppdrag

Skolkommissionen presenterade en samlad strategi för fortsatt förbättringsarbete i skolsystemet som helhet under 2017 (SOU 2017:235). Utredningen - Praktisk forskning i samverkan - ansluter i betänkandet Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring (SOU 2018:19) till delar av de tankar som lades fram i Skolkommissionens förslag. Utredningens uppdrag har varit att kartlägga och redogöra för befintlig samverkan mellan lärosäten och skolhuvudmän kring praktisk forskning, redovisa vad som i dag kan utgöra hinder för långsiktig sådan samverkan samt föreslå hur lärosäten och skolhuvudmän kan skapa långsiktig samverkan kring praktisk forskning för att stärka den vetenskapliga grund som utbildning enligt skollagen (2010:800) ska vila på.

Förslagen i korthet

Utredningen noterar att man sett att huvudmän och lärosäten har en positiv inställning till praktisk forskning och samverkan i olika frågor. I betänkandet menar man att samverkan kring praktisk forskning mellan skolhuvudmän och lärosäten med forskolläraryrkes- och lärutbildningar kan bidra till konkret förbättringsarbete både när det gäller elevers och lärares lärande men också när det gäller att utveckla lärutbildningarna. Det skulle också innebära att den vetenskapliga grunden i utbildningssystemet stärks.

Det behöver finnas en tydlig process för praktikutvecklande forskning där huvudmän och lärosäten har överenskommelser om hur samverkan kan stödja olika delar av forskningsprocessen. Forskarutbildade lärare och forskare behöver samarbeta och ges möjlighet att bygga upp gemensamma forskningsmiljöer. De forskningsmetoder som används måste involvera lärare och lärarstuderande behöver i större utsträckning delta i forskning och utvecklingsarbetet redan under VFU-perioderna under utbildningen. En praktisk forskning och samverkan behöver utvärderas och följas upp systematiskt.

För att det ska vara möjligt behövs ökade resurser till området framöver. Utredningen drar slutsatsen att det finns ett behov av att tydliggöra skolhuvudmännens ansvar att både medverka i och finansiera praktisk forskning.

Utredningen riktar rekommendationer till huvudmän, till lärosäten med lärar- och forskolläraryrkesutbildningar och till regeringen.

Rekommendationerna syftar till att stärka skolhuvudmännens medverkan i praktisk forskning, stärka lärosätenas roll i utbildningssystemet och stärka stödet för en skola på vetenskaplig grund genom ett utökat uppdrag till Skolforskningsinstitutet. Dessutom syftar

rekommendationerna till att öka medelstilledningen för praktikutvecklande forskning och på sikt skapa utrymme för samverkan i det dagliga arbetet.

Huvudmän inom skolväsendet rekommenderas att

- ha en tydlig och varaktig ingång för samverkan kring praktikhära forskning
- ha ett tydligt och varaktigt stöd för att utifrån det systematiska kvalitetsarbetet kunna integrera resultat från praktikhära forskning i förbättringsarbete
- inom ramen för lärares och förskollärares arbetsuppgifter skapa utrymme för samverkan kring såväl praktikhära forskning som lärar- och förskollärarytbildningar.

Regeringen rekommenderas att

- överväga en reglering av skolhuvudmännens ansvar att medverka i praktikhära forskning
- påskynda övergången till ett öppet vetenskapssystem och därmed öppen tillgång till forskningsresultat för verksamma inom skolväsendet
- överväga en översyn av examensbeskrivningarna för lärar- och förskollärarytamina
- öka Skolforskningsinstitutets förvaltningsanslag för att institutet ska kunna möta behovet av systematiska översikter inom skolväsendets område
- anslå medel till Skolforskningsinstitutet för att institutet ska kunna intensiviera sitt arbete med att bygga upp en databas med information om kunskapsluckor
- uppdra åt Skolforskningsinstitutet att utveckla och ansvara för en nationell webbplats för att underlätta för verksamma inom skolväsendet
- förtydliga uppdraget till försöksverksamheten med praktikhära forskning

Lärosäten rekommenderas att

- ha en gemensam ingång för samverkan kring lärar- och förskollärarytbildningar och relaterad forskning.
- tydligare forskningsintegrera utbildningen och den verksamhetsförlagda delen av utbildningen (VFU) inom lärar- och förskollärarytprogrammen.
- premiera samverkan i forskning och utbildning
- arbeta för att attrahera motiverade studenter som är väl informerade om vad deras utbildning och framtida yrke innebär
- inom ramen för forskares och lärares arbetsuppgifter skapa utrymme för samverkan kring såväl praktikhära forskning som lärar- och förskollärarytbildningar.
- säkerställa att medel för praktikhära forskning avsätts inom ramen för det interna resursfördelningssystemet

Utbildningskontorets synpunkter

Undervisning och lärande är komplexa processer som påverkas av många olika faktorer. I skollagen anges att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövd erfarenhet. Utredningen betonar forskningens roll och forskningsförankrade metoder för undervisning. Utbildningskontoret vill också lyfta fram betydelsen av skolors och lärares pågående förbättringsarbete där den beprövade erfarenheten spelar en stor roll.

Utbildningskontoret anser att samverkan med lärosäten liksom praktikhära forskning där lärare är involverade, är viktiga insatser för att fortsätta arbetet med att utveckla undervisning och

stärka lärares professionella kunskapsbas. Redan idag finns ett samarbete med bl.a. Stockholms Universitet och Södertörns högskola genom Övningsskola och Centrum för Professionsutveckling, ett samarbete som också kan utvecklas. Att ytterligare reglera huvudmännens ansvar att medverka i praktikinära forskning i skollagen är inte önskvärt.

Praktiken skiljer sig åt mellan lärosäten, skolor och akademien, något som kan forma de olika aktörernas förutsättningar för deltagande. Tiden är knapp i skolans värld och att frigöra lärares tid för att delta i praktikinära forskning i samverkan med lärosäten, kan erbjuda svårigheter med tanke på den brist på behöriga lärare som finns redan idag, en brist som också ser väldigt olika ut i olika kommuner.

Utbildningskontoret ser mycket positivt på förslaget att ge lärare tillgång till forskningsresultat och att påskynda Skolforskningsinstitutets arbete med att ta fram forskningssammanställningar. Att kunna skaffa sig en överblick i ett kunskapsområde med betydelse för den egna undervisningen är centralt i en skola som ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

SÖDERTÄLJE KOMMUN

Protokoll fört den 19 april 2018
över ärenden som kommunstyrel-
sens ordförande enligt kommun-
styrelsens i Södertälje delegations-
ordning har rätt att besluta i.

§ 20

**Betänkandet Forska tyillsammans – samverkan för lärande och förbättring, SOU
2018:19**

Södertälje kommun har fått Regeringskansliet, Utbildningsdepartementets remiss för yttrande.

Beslut

Södertälje kommun överlämnar remissen till Utbildningsnämnden för beredning och direkt besvarande.

Beslutet är fattat på kommunstyrelsens vägnar i enlighet med delegationsordningens regler om ordförandens beslutanderätt i brådskande ärenden.

På kommunstyrelsens vägnar

Boel Godner

Kommunstyrelsens ordförande

Exp

Regeringskansliet, Utbildningsdepartementet, Universitets- och högskoleenheten, 103 33 Stockholm
Utbildningsnämnden

Ksk

Krk

Regeringskansliet

SÖDERTÄLJE KOMMUN Kommunstyrelsen	
2018 -04- 18	
Dnr	Rnr

Remiss

2018-04-13
U2018/01074/UH

Utbildningsdepartementet
Universitets- och högskoleenheten
Erika Stadler
08-405 56 88
072-732 71 64

SÖDERTÄLJE KOMMUN Utbildningskontoret	
Ink	2018 -04- 24
Dnr	18/53
Rnr	9724

Betänkandet Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring, SOU 2018:19

Remissinstanser

- 1 Statskontoret
- 2 Statens skolverk
- 3 Statens skolinspektion
- 4 Statens institutionsstyrelse
- 5 Specialpedagogiska skolmyndigheten
- 6 Barn- och elevombudet
- 7 Diskrimineringsombudsmannen
- 8 Sameskolstyrelsen
- 9 Skolforskningsinstitutet
- 10 Universitetskanslersämbetet
- 11 Universitets- och högskolerådet
- 12 Kungl. biblioteket
- 13 Vetenskapsrådet
- 14 Uppsala universitet
- 15 Lunds universitet
- 16 Göteborgs universitet
- 17 Stockholms universitet
- 18 Umeå universitet
- 19 Linköpings universitet

- 20 Kungl. Tekniska högskolan
- 21 Luleå tekniska universitet
- 22 Karlstads universitet
- 23 Linnéuniversitetet
- 24 Örebro universitet
- 25 Mittuniversitetet
- 26 Malmö universitet
- 27 Gymnastik- och idrottshögskolan
- 28 Högskolan i Borås
- 29 Högskolan Dalarna
- 30 Högskolan i Gävle
- 31 Högskolan i Halmstad
- 32 Högskolan Kristianstad
- 33 Högskolan i Skövde
- 34 Högskolan Väst
- 35 Konstfack
- 36 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
- 37 Mälardalens högskola
- 38 Stockholms konstnärliga högskola
- 39 Södertörns högskola
- 40 Chalmers tekniska högskola AB
- 41 Stiftelsen Högskolan i Jönköping
- 42 Borlänge kommun
- 43 Borås kommun
- 44 Botkyrka kommun
- 45 Degerfors kommun
- 46 Eskilstuna kommun
- 47 Göteborgs kommun
- 48 Halmstads kommun
- 49 Hässleholms kommun

- 50 Jönköpings kommun
- 51 Karlstads kommun
- 52 Kramfors kommun
- 53 Kristianstads kommun
- 54 Linköpings kommun
- 55 Malmö kommun
- 56 Mariestads kommun
- 57 Nässjö kommun
- 58 Piteå kommun
- 59 Stockholms kommun
- 60 Storumans kommun
- 61 Sundsvalls kommun
- 62 Södertälje kommun
- 63 Torsby kommun
- 64 Torsås kommun
- 65 Umeå kommun
- 66 Vilhelmina kommun
- 67 Värnamo kommun
- 68 Västerås kommun
- 69 Växjö kommun
- 70 Örebro kommun
- 71 Östersunds kommun
- 72 Sveriges akademiers centralorganisation
- 73 Tjänstemännens centralorganisation
- 74 Friskolornas riksförbund
- 75 Idéburna skolors riksförbund
- 76 Sveriges kommuner och landsting
- 77 Sveriges förenade studentkårer

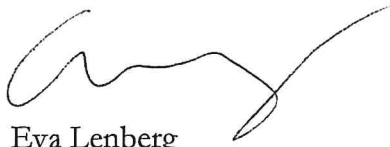
Remissvaren ska ha kommit in till Utbildningsdepartementet **senast den 15 augusti 2018**. Svaren bör lämnas både på papper och per e-post till u.registrator@regeringskansliet.se. Ange diarienummer U2018/01074/UH och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet. Om remissen är begränsad till en viss del av betänkandet, anges detta inom parentes efter remissinstansens namn i remisslistan. En sådan begränsning hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter också på övriga delar.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss – hur och varför (SB PM 2003:2). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Eva Lenberg
Rättschef

Kopia till

Riksdagens utredningstjänst
Norstedts Juridik, Kundservice, 106 47 Stockholm

Forska tillsammans

– samverkan för lärande och förbättring

*Betänkande av Utredningen om praktikinära
skolforskning i samverkan*

Stockholm 2018

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2018:19

SOU och Ds kan köpas från Norstedts Juridiks kundservice.
Beställningsadress: Norstedts Juridik, Kundservice, 106 47 Stockholm
Ordertelefon: 08-598 191 90
E-post: kundservice@nj.se
Webbadress: www.nj.se/offentligapublikationer

För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Norstedts Juridik AB
på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Svara på remiss – hur och varför

Statsrådsberedningen, SB PM 2003:2 (reviderad 2009-05-02).

En kort handledning för dem som ska svara på remiss.

Häftet är gratis och kan laddas ner som pdf från eller beställas på regeringen.se/remisser

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet

Omslag: Elanders Sverige AB

Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2018

ISBN 978-91-38-24772-3

ISSN 0375-250X

Till statsrådet

Helene Hellmark Knutsson

Regeringen beslutade den 9 mars 2017 att uppdra åt en särskild utredare att föreslå hur universitet och högskolor som bedriver lärar- och förskollärarytbildningar och huvudmän inom skolväsendet kan skapa långsiktig samverkan kring praktikinära forskning för att stärka den vetenskapliga grund som utbildning enligt skollagen (2010:800) ska vila på.

Cecilia Christersson, vice-reaktor för globalt engagemang och utmaningsbaserat lärande vid Malmö universitet och tidigare prorektor vid Malmö högskola, utsågs den 10 mars 2017 som särskild utredare.

Som utredningssekreterare anställdes fr.o.m. den 1 maj 2017 Ingrid Edmar, föredragande i riksdagens utbildningsutskott.

Den 3 maj 2017 förordnades som experter i utredningen departementssekreterare Therese Biller, departementssekreterare Ulf Hermelin, departementssekreterare Thomas Neidenmark och departementssekreterare Erika Stadler, samtliga från Utbildningsdepartementet. Therese Biller entledigades fr.o.m. den 8 augusti 2017. I hennes ställe förordnades fr.o.m. den 7 september 2017 departementssekreterare Malin Winbladh. Malin Winbladh entledigades fr.o.m. den 1 januari 2018. I hennes ställe förordnades fr.o.m. den 23 januari 2018 kanslirådet Marie Törn.

Utredningen, som har antagit namnet Praktikinära skolforskning i samverkan (PiS), får härmed överlämna betänkandet Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring (SOU 2018:19).

Stockholm i mars 2018

Cecilia Christersson

/Ingrid Edmar

Innehåll

Sammanfattning	11
1 Utredningens uppdrag och arbete	15
1.1 Utredningens uppdrag.....	15
1.2 Utredningsarbetet.....	16
1.2.1 Dialog och samråd.....	16
1.2.2 Andra uppdrag av relevans för utredningen.....	17
1.2.3 Kartläggningsarbetet	18
1.2.4 Försöksverksamheten med praktiktära forskning.....	18
1.3 Några benämningar i betänkandet	19
1.4 Betänkandets disposition.....	20
2 En utbildning på vetenskaplig grund förpliktigar	21
2.1 Hela det svenska utbildningssystemet ska vila på vetenskaplig grund.....	21
2.2 En skola på vetenskaplig grund är ett gemensamt ansvar	22
2.3 Två olika strategier för skolutveckling behöver förenas	24
2.4 En skola på vetenskaplig grund är mer än ett förhållningssätt.....	25
2.4.1 Vetenskaplig grund.....	25
2.4.2 Beprövad erfarenhet	27
2.4.3 Evidens och evidensbaserad praktik.....	28
2.5 Praktiktära forskning.....	30

2.6	Skolforskningsinstitutet – ett stöd för en skola på vetenskaplig grund.....	32
2.6.1	Sammanställning av forskningsresultat.....	33
2.6.2	Identifiering av kunskapsluckor.....	34
3	Finansiering av praktiktäna forskning.....	37
3.1	Lärosätenas anslag för forskning och utbildning på forskarnivå	37
3.2	Skolforskningsinstitutet.....	38
3.3	Vetenskapsrådet.....	40
3.4	Övriga forskningsfinansiärer	41
4	Försöksverksamheten med praktiktäna forskning.....	45
4.1	Försöksverksamhetens uppdrag	45
4.2	Försöksverksamhetens vision och utgångspunkt.....	46
4.3	Försöksverksamhetens organisation	47
5	Lärosäten med lärar- och förskollärarytbildningar.....	51
5.1	Professionsytbildningar på lärosätena.....	51
5.2	Ytbildningar till lärare och förskollärare	52
5.2.1	Rätt rustad för sitt yrke	52
5.2.2	Framtidens lärare – ett medvetet utbildningsval	56
5.2.3	Förutsättningar för att forskningsintegrera ytbildningarna	59
5.2.4	Möjligheter till forskarytbildning för lärare och förskollärare	59
5.3	Kvalitetsytveckling av en professionsytbildning.....	61
5.4	Samverkan mellan lärosäten och samhället	63
5.4.1	Samverkan i anställningen.....	64
5.4.2	Skolsamverkan genom regionala ytvecklingscentrum (RUC)	67

5.4.3	Skolsamverkan genom nationella resurscentrum (NRC).....	70
5.4.4	Samverkan mellan lärosäten	70
6	Huvudmän inom skolväsendet	73
6.1	Kommunala och enskilda huvudmän.....	74
6.2	Systematiskt kvalitetsarbete	75
6.3	FoU-enheter hos skolhuvudmännen	77
6.4	Forskarutbildade lärare i skolväsendet	77
7	Aktörer med regionalt utvecklingsansvar	81
7.1	Länsindelning och regionalt utvecklingsansvar.....	81
7.2	En lärar- eller förskolläraryr utbildning i nästan alla län.....	82
7.3	Regionala FoU-enheter	84
7.3.1	Regionernas roll i arbetet med skolutveckling	84
8	Kartläggning av befintlig samverkan kring praktikhära forskning	87
8.1	Vad är samverkan?	87
8.2	Gemensamma möten med samverkansparterna.....	88
8.3	Exempel på strukturer för samverkan	91
8.3.1	Gemensam finansiering för forskningssamverkan.....	92
8.3.2	Huvudmannabaserad samverkan	96
8.3.3	Lärosätessarena för samverkan.....	98
8.3.4	Regional samverkan.....	99
8.3.5	Forskningsbaserad skolutveckling	105
8.4	Vad gynnar långsiktig samverkan?.....	106
9	Praktikhära forskning ur ett processperspektiv	109
9.1	Formulering av forskningsfrågan.....	110
9.2	Forskningsfinansiering	111

9.3	Forskningens genomförande	111
9.4	Forskningens delning och spridning	112
9.5	Forskningens användning	113
10	Användning av praktknära forskning till förbättring och utveckling	115
10.1	Ett kontinuerligt lärande är grunden för förbättring	116
10.2	Förbättringsarbete inom hälso- och sjukvård	117
10.3	Tre samverkande delar i ett sammanhållet lärandesystem	118
10.4	Samverkan kring praktikutvecklande forskning för förbättring inom utbildningssystemet	122
11	Utredningens slutsatser och rekommendationer	125
11.1	Utredningens slutsatser	125
11.2	Utredningens rekommendationer	127
11.2.1	Rekommendationer för att stärka skolhuvudmännens medverkan i praktknära forskning	127
11.2.2	Rekommendationer som stärker lärosätenas roll i utbildningssystemet	132
11.2.3	Rekommendationer för att skapa utrymme för samverkan i det dagliga arbetet	136
11.2.4	Rekommendationer om ett utökat uppdrag till Skolforskningsinstitutet	137
11.2.5	Rekommendationer för att öka medelstilledningen för praktknära forskning	139
11.2.6	Rekommendation att förtydliga uppdraget till försöksverksamheten med praktknära forskning	141
12	Konsekvensbeskrivningar	145
12.1	Konsekvenser för lärosäten med examenstillstånd för lärar- och förskolläro-utbildning	145

12.2	Konsekvenser för huvudmän inom skolväsendet	147
12.3	Konsekvenser för lärare och förskollärare i skolväsendet	148
12.4	Konsekvenser för Skolforskningsinstitutet	149
12.5	Ekonomiska konsekvenser	149
12.6	Konsekvenser ur ett barnrättsperspektiv	150
	Referenser	153
Bilaga 1	Kommittédirektiv 2017:27	157
Bilaga 2	Kommittédirektiv 2017:82	167
Bilaga 3	Gemensamma möten med samverkansparterna	169
Bilaga 4	Samrådsmöten, studiebesök, intervjupersoner och konferenser	179
Bilaga 5	Exempel på FoU-enheter hos skolhuvudmän	187

Sammanfattning

Uppdraget

Utredningens uppdrag har varit att kartlägga och redogöra för befintlig samverkan mellan lärosäten och skolhuvudmän kring praktiktäna forskning, redovisa vad som i dag kan utgöra hinder för långsiktig sådan samverkan och föreslå hur lärosäten och skolhuvudmän kan skapa långsiktig samverkan kring praktiktäna forskning för att stärka den vetenskapliga grund som utbildning enligt skollagen (2010:800) ska vila på.

I direktivet anges också att utredningen ska knyta an till den femåriga försöksverksamhet med praktiktäna forskning som startade samtidigt som utredningen.

Stöd för en utbildning på vetenskaplig grund

Hela det svenska utbildningssystemet – från förskola till vuxenutbildning och högre utbildning – ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. En skola på vetenskaplig grund är ett gemensamt ansvar som delas mellan riksdagen, regeringen, skolhuvudmännen, skolmyndigheterna och den enskilda skolan. Lärarprofessionen är central och därför är det av största vikt att alla lärare får en forskningsintegrerad utbildning som rustar dem för att verka i ett utbildningssystem på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i en föränderlig värld.

Utredningen har utgått från att praktiktäna forskning är tydligt kopplad till att förbättra undervisningen så att varje barn/elev/student ges likvärdiga möjligheter att utveckla sina förmågor och bygga kunskap och förståelse för ett livslångt lärande. Den praktiktäna forskningen är ett forskningsområde som är starkt kopplat till utvecklingen av lärarnas professionella kunskapsbas.

Till stöd för en skola på vetenskaplig grund har Skolforskningsinstitutet inrättats. Institutets uppdrag – att sammanställa och sprida forskningsresultat inom skolväsendet och identifiera områden inom skolväsendet där relevant praktisk forskning saknas (kunskapsluckor) – är en förutsättning för systematisk kunskapsuppbyggnad inom området.

Praktisk forskning finansieras med statliga medel som anvisats lärosäten, Skolforskningsinstitutet och Vetenskapsrådet. Finansiering kan också komma direkt från skolhuvudmännen, regionerna och externa finansiärer.

Samverkansstrukturen beror på vad samverkan omfattar

Det finns 28 lärosäten med lärar- och förskollärarytbildningar och närmare 1 000 huvudmän inom skolväsendet. Utredningen har kartlagt den samverkan som finns mellan lärosäten och skolhuvudmän kring praktisk forskning genom gemensamma möten med samverkansparterna – lärosätet, skolhuvudmännen och i vissa fall regionen – på 14 lärosätessorter geografiskt spridda över Sverige. Utredningens exempel rör gemensam finansiering, huvudmannabaserad samverkan, lärosätessarena för samverkan, regional samverkan och forskningsbaserad skolutveckling. Kartläggningen visar att samverkan ofta omfattar mer än praktisk forskning. Strukturerna ser olika ut beroende på vilka som samverkar, i vilket syfte de samverkar och vad deras samverkan avser. Det går därför inte att uttala sig generellt om vad en gemensam samverkansmodell skulle kunna vara och hur den uppnås bäst.

Det finns dock faktorer som kan underlätta eller försvåra samverkan. En långsiktig samverkan förutsätter att samverkan har ett tydligt syfte och att den ingår i ett större sammanhang – i detta fall ett gemensamt ansvar för att utveckla lärande i skolan och i lärarutbildningen. Den förutsätter också tillit och en jämbördig relation mellan parterna. Samverkan behöver ske på flera plan: mellan lärosäten, mellan skolhuvudmän och mellan lärosäten och skolhuvudmän.

Praktiknära forskning som en process med samverkan i varje steg

Utredningen har sett på den praktiknära forskningen ur ett processperspektiv och identifierat ett antal steg som karakteriserar den praktiknära forskningsprocessen: formulering av forskningsfrågan, forskningens finansiering, forskningens genomförande, forskningens delning och spridning och forskningens användning.

Graden av samverkan varierar mellan stegen. Genom att gemensamt inventera vilken samverkan som behöver finnas i de olika stegen och i vilken omfattning kan lärosäten och skolhuvudmän utveckla formerna för samverkan tillsammans.

Praktiknära forskning som en del i arbetet med att förbättra undervisningen

Praktiknära forskning bör ligga till grund för arbetet med att utveckla och förbättra undervisningen i skolan och i lärar- och förskollärarytbildningarna så att barns, elevers och studenters lärande stärks. Genom att koppla forskningsfrågor direkt till identifierade behov för förbättring och använda en forskningsmetodik som aktivt involverar verksamhetens olika aktörer, minimeras implementeringsfasen och förbättringsarbetet blir en del av forskningsmetoden.

Utredningen menar att praktikutvecklande forskning är ett mer definierande begrepp än praktiknära forskning. Det uttrycker att forskningens resultat ska leda till en förflyttning av praktikens forskningsgrund. Forskningens syfte – att utveckla praktiken – kommer då till tydligt uttryck genom begreppet.

Rekommendationer

Utredningen riktar tre rekommendationer till huvudmän inom skolväsendet, sex rekommendationer till lärosäten med lärar- och förskollärarytbildningar och elva rekommendationer till regeringen. Sammantaget avser rekommendationerna att

- stärka skolhuvudmännens medverkan i praktiknära forskning
- stärka lärosätenas roll i utbildningssystemet

- stärka stödet för en skola på vetenskaplig grund genom ett utökat uppdrag till Skolforskningsinstitutet
- öka medelstilledningen för praktikutvecklande forskning på sikt
- skapa utrymme för samverkan i det dagliga arbetet.

Utredningen rekommenderar också regeringen att förtydliga uppdraget till den försöksverksamhet med praktiktäna forskning som ska pågå under 2017–2021. Utredningen har identifierat ett antal områden som försöksverksamheten kan pröva och utveckla.

1 Utredningens uppdrag och arbete

1.1 Utredningens uppdrag

Regeringen beslutade den 9 mars 2017 att uppdra åt en särskild utredare att föreslå hur universitet och högskolor som bedriver lärar- och förskolläraryrkesutbildningar och huvudmän inom skolväsendet kan skapa långsiktig samverkan kring praktisknära forskning för att stärka den vetenskapliga grund som utbildning enligt skollagen (2010:800) ska vila på. Syftet är att stärka lärar- och förskolläraryrkesprofessionen och lärar- och förskolläraryrkets attraktivitet, utveckla lärar- och förskolläraryrkesutbildningen och öka elevernas och förskolans måluppfyllelse. Enligt utredningsdirektivet ska utredaren

- kartlägga och redogöra för befintlig samverkan mellan universitet och högskolor och huvudmän inom skolväsendet kring praktisknära forskning och redovisa vad som i dag kan utgöra hinder för långsiktig sådan samverkan,
- presentera förslag på olika modeller för långsiktig samverkan,
- bedöma vilka åtgärder som intresserade skolhuvudmän och universitet och högskolor behöver vidta för att kunna genomföra de föreslagna modellerna, och
- föreslå nödvändiga författningsändringar och vid behov även andra åtgärder.

Utredningen ska knyta an till den försöksverksamhet med praktisknära forskning som regeringen beslutade om samma dag.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2018 (se bilaga 1 och 2).

1.2 Utredningsarbetet

1.2.1 Dialog och samråd

Utredningen har vinnlagt sig om att arbeta utåtriktat och inkludera och har genomgående mötts av ett stort intresse för utredningens arbete. Många har generöst bidragit med sina erfarenheter och synpunkter och det har utredningen satt stort värde på. I alla samtal har det framkommit att man ser utvecklingen av praktisk forskning som ett viktigt område att fortsätta utveckla tillsammans.

Enligt direktivet har utredningen samrått med universitet och högskolor med lärar- och förskolläro-utbildningar och ett antal myndigheter inom utbildningsområdet – Skolforskningsinstitutet, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Universitetskanslersämbetet och Universitets- och högskolerådet – samt med Statskontoret.

Vidare har utredningen, enligt direktivet, samrått med företrädare för huvudmännen – Sveriges Kommuner och Landsting, Friskolornas riksförbund och Idéburna skolors riksförbund – samt med fackliga organisationer – Lärarnas Riksförbund och Lärarförbundet.

Enligt direktivet har utredningen också samrått med aktörer med regionalt utvecklingsansvar.

Därutöver har utredningen identifierat ytterligare myndigheter och organisationer av relevans för uppdraget och har samrått med Ifous, Vetenskapsrådet, Socialstyrelsen, Skolledarförbundet, lärarstudenter från Lärarnas Riksförbunds studerandeförening, Lärarförbundet Student samt Sveriges universitets- och högskoleförbunds (SUHF) arbetsgrupp om lärarutbildning, Vetenskap i Skolan (VIS) och Svenska Läromedel.

Utredningen har enligt direktivet samrått med andra utredningar och hållit sig informerad om utredningsarbete som pågår och som bedömts vara av betydelse för utredningens uppdrag.

Utredningen har identifierat och samrått med ett antal intervju-personer av relevans för uppdraget.

Utredningen har medverkat eller deltagit i ett antal konferenser.

I bilaga 4 finns en sammanställning över utredningens samrådsmöten, intervju-personer och medverkan i konferenser.

Utredningen har haft en webbplats länkad till www.sou.gov.se. Av kalendarier på webbplatsen har det löpande framgått vilka per-

soner och organisationer utredningen har träffat och vilka konferenser utredningen har medverkat eller deltagit i.

Utredningen har haft återkommande möten med expertgruppen.

1.2.2 Andra uppdrag av relevans för utredningen

Utredningsarbetet har bedrivits parallellt med tre andra utredningar av direkt relevans för uppdraget. Detta har inneburit att utredningen har fått avgränsa sitt uppdrag i förhållande till nedanstående utredningar.

Utredningen om en bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner ska ta ställning till vilken form som bäst lämpar sig för behörighetsgivande fortbildning, och om den bör bli permanent, och hålla sig informerad om Skolkommissionens arbete och de förslag som kommissionen lämnar när det gäller professionsutveckling och vid behov lämna kompletterande förslag som bidrar till att säkerställa att huvudmannen tar sitt ansvar för kompetensutveckling (dir. 2016:76). Uppdraget ska redovisas i mars 2018.

2017 års Skolmyndighetsutredning ska analysera fördelningen av uppgifter mellan myndigheter inom skolområdet, utreda och vid behov föreslå förändringar när det gäller skolmyndigheternas roll och ansvar i syfte att säkerställa en effektiv organisation av deras arbete med relevant praktisknära forskning samt utreda och föreslå hur kunskapsspridning och spridning av forskningsresultat kan komma verksamma inom skolväsendet till del på ett effektivt och ändamålsenligt sätt (dir. 2017:37). Uppdraget ska redovisas i juni 2018.

Styr- och resursutredningen (Strut) ska göra en samlad översyn av universitetens och högskolornas styrning, inklusive resurstilldelning. Utredningen ska bl.a. föreslå på vilket sätt anslag för utbildning och forskning bör tilldelas så att lärosätena får förutsättningar att bedriva långsiktig verksamhet, kan nå målen för utbildning och forskning samt uppnå högsta möjliga kvalitet (dir. 2017:46). Uppdraget ska redovisas i december 2018.

1.2.3 Kartlägningsarbetet

Utredningen har enligt direktivet kartlagt den samverkan som finns mellan lärosäten och skolhuvudmän kring praktknära forskning i skolan. Uppdraget har inte varit att göra en heltäckande inventering av all samverkan utan en kartläggning av den samverkan som nu pågår. Utredningen har valt att ha gemensamma möten med samverkansparterna på platser runtom i Sverige. Vid dessa möten har utredningen efterfrågat att få träffa alla samverkansparter, dvs. regionen, lärosätet (inklusive studenter), skolhuvudmännen (kommunala tjänstemän och politiker respektive företrädare för fristående verksamheter), liksom rektorer/förskolechefer och lärare/förskollärare. I bilaga 3 finns en sammanställning över dessa möten. Arbetet med kartläggningen beskrivs närmare i kapitel 8.

Därutöver har utredningen gjort ett flertal studiebesök för att öka förståelsen för skolperspektiven. Utredningen har träffat företrädare för FoU-enheter på kommunala utbildningsförvaltningar och hos enskilda skolhuvudmän. Utredningen har besökt en kommunal förskola och träffat rektorer för kommunala och enskilda skolor. I bilaga 4 finns en sammanställning över utredningens studiebesök.

1.2.4 Försöksverksamheten med praktknära forskning

Enligt direktivet ska utredningen arbeta nära de lärosäten som har i uppdrag av regeringen att genomföra en försöksverksamhet i syfte att pröva och utveckla modeller som kan stärka den praktknära forskningen. Av regeringens uppdrag till lärosätena framgår att de också ska ha regelbunden kontakt med utredningen och kontinuerligt informera den om hur försöksverksamheten utformas och genomförs (U2015/03573/UH, U2017/01129/UH).

Lärosätena är Uppsala universitet, Göteborgs universitet, Umeå universitet och Karlstads universitet. De ska tillsammans med övriga medverkande universitet och högskolor och skolhuvudmän initiera samarbeten kring praktknära forskning i skolan och sprida resultaten. Försöksverksamheten ska bidra till en stärkt vetenskaplig grund i lärar- och förskollärarytbildningarna och i skolväsendet. Medel för verksamheten tilldelas 2017–2021. Uppdraget ska delredovisas den 1 mars 2018 och därefter årligen senast samma

datum till och med 2021. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2022.

Utredningen har hållit sig informerad om försöksverksamheten genom att regelbundet delta på den nationella samordningsgruppens möten och vara med när verksamheten har presenterat sig i olika sammanhang under 2017. Utredningen har också tagit del av de underlag som ligger till grund för verksamheten.

1.3 Några benämningar i betänkandet

I betänkandet omfattar benämningen ”skola” alla skolformer.¹

Med ”huvudman inom skolväsendet” avses både kommunala och enskilda skolhuvudmän.

Med ”lärare” avses alla lärare i skolväsendet, inklusive förskollärare. I de fall benämningen avser lärare på lärosäten framgår det särskilt.

I betänkandet används benämningarna ”skolans verksamma” och ”professionen” synonymt. Benämningarna avser i huvudsak lärare och förskollärare, men även andra yrkesgrupper inom skolan och förskolan kan ingå.

Benämningarna ”lärosäten” och ”universitet och högskolor” används synonymt i betänkandet.

Med ”lärarutbildning” avses både lärar- och förskollärarytbildningarna.

I utredningens direktiv används benämningen ”praktiknära forskning”. Utredningen har dock valt att i sitt namn använda benämningen ”praktiknära skolforskning” för att precisera kopplingen till verksamhetsområdet. I betänkandet har utredningen valt att använda båda benämningarna samt benämningen ”praktikutvecklande forskning”.

¹ Av 1 kap. 1 § skollagen (2010:800) framgår att skolväsendet omfattar skolformerna förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna. I skolväsendet ingår också fritidshem som kompletterar utbildningen i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och vissa särskilda utbildningsformer.

1.4 Betänkandets disposition

Betänkandet inleds med att utredningens uppdrag sätts in i ett större sammanhang (kapitel 2). I kapitlet presenteras också några centrala begrepp (vetenskaplig grund, beprövad erfarenhet, evidens, evidensbaserad praktik och praktikhäna forskning) och Skolforskningsinstitutet presenteras närmare.

I kapitel 3 beskrivs finansieringen av praktikhäna forskning.

Utredningen ska enligt uppdraget knyta an till den försöksverksamhet med praktikhäna forskning som startade under 2017. Försöksverksamhetens uppdrag, organisation och innehåll beskrivs därför närmare i kapitel 4.

Samverkansparterna – lärosäten med lärar- och förskollärarytbildningar, huvudmän inom skolväsendet och aktörer med regionalt utvecklingsansvar – beskrivs i kapitel 5–7.

Utredningen har haft i uppdrag att kartlägga den samverkan som finns mellan lärosäten som bedriver lärar- och förskollärarytbildningar och huvudmän inom skolväsendet kring praktikhäna forskning. I kapitel 8 beskrivs samverkan, kartläggningsarbetet (gemensamma möten med samverkansparterna) och exempel på strukturer för samverkan redovisas liksom vad som gynnar långsiktig samverkan.

Utredningen presenterar sina reflektioner kring praktikhäna forskning ur ett processperspektiv i kapitel 9 (formulering av forskningsfrågan, forskningens finansiering, forskningens genomförande, forskningens delning och spridning, forskningens användning).

Modeller om användning av praktikhäna forskning till förbättring och utveckling presenteras i kapitel 10. Praktikhäna forskning är behovsmotiverad forskning. Användningen av resultaten är därför viktig – de ska både leda till en positiv effekt på elevers lärande och måluppfyllelse och driva förbättring inom skolan och lärarytbildningen. Två modeller presenteras i kapitlet: Förbättringsloopen och Tre samverkande delar i ett sammanhållet lärandesystem (systematiskt kvalitetsarbete, praktikutvecklande forskning och förbättringsarbete).

I kapitel 11 redovisar utredningen sina slutsatser och rekommendationer till lärosäten, huvudmän inom skolväsendet och regeringen.

Konsekvensbeskrivningarna finns i kapitel 12. Därefter följer referenser och bilagorna.